

házzal, a hatalmon levőkkel. Színházi munkásságában ugyanilyen hévvel ragaszkodott művészi koncepciójához.

Nem érdekelte, hogy művészetét nem mindenki szereti, azzal sem sokat törődött, hogy sokan a „filmművészet Dosztojevszkijének” tartották. Az élet tanulságát igyekezett minden filmjébe belesűríteni. Ezt tartotta legfontosabbnak, s erre utalt, amikor pályája elején mondta: „Olyan filmet is tudnék készíteni, ami egy puszta fal előtt játszódna, ha megtalálnám az elé helyezett emberek igazi humanitásának jellemzőit.” Művészi szemléletéhez akkor is hű maradt, amikor a tárgyak, a ritkaságok, a műalkotások iránti vonzalma alapján egyesek azt mondták róla, hogy „a filmművészet legnagyobb antikváriusa”.

LADI István

ÖRÖKBEFOGADÁS

Hogy milyen lesz a holnapunk, a jövőnk, nagymértékben függ az emberi döntéstől, a lehetőségek közti választástól. Az úgynevezett problémafilmeik legjobbjai éppen erre mutatnak rá; valahogy azt mondják: rajtat is múlik, kell, hogy helytállj. A hétköznapi problémáira hívják fel a néző figyelmét és jobbik énünknek azt sugallják, hogy „meg kell változtatnod az életedet”. Mészáros Márta legújabb filmje, az *Örökbefogadás*, az egyedüllétről, a magányosságról vall, de egyúttal kiutat is mutat az elhagyatottságból, a rideg és fájdalmas magányból. A megérett humánumnak e szép filmje a köznapi drámák csak egyikét elemzi, és megpróbál a hétköznapi forradalmiságáról, a helytálló emberről, szólni.

Az *Örökbefogadás* a közvetlen, mindennapi életben megelérhető és szembeötölő problémák egyikéről beszél, felemelve azt a művészi általánosítás szintjére, a film nyelvére; költőien. A hétköznapi kérdéseiről szól, olyan kérdésekről, amelyeket a néző is megismert, vagy maga is átélte: mindezt a művészetekben ismert mélységgel és kinagyításokkal.

Rendező: Mészáros Márta. Forgatókönyvírók: Mészáros Márta, Hernádi Gyula, Grünwalsky Ferenc. Operatőr: Koltay Lajos. Zene: Kovács Gyula. Szereplők: Berek Katalin, Végh Gyöngyvér, Fried Péter, Szabó László.

Mészáros Márta előző filmjeihez (ez *Eltávozott naphoz* a *Holdudvarhoz* és a *Szabad lélegezethez*) hasonlóan ezúttal is olyan asszonnyal és lánnyal foglalkozik, akiknek van erejük és bátorságuk, hogy vállalják önmagukat, akiknek van egyéniségük, vagy legalább törekseken annak megtalálására.

A film két történetet, két nő sorsának egy rövid, de későbbi sorsukat, életüket döntően befolyásoló és meghatározó időszakát mutatja be. Kata (Berek Katalin megformálásában) vekker-csörgésre ébred, egyedül élő negyvenhárom éves munkásnő, aki korán özvegyen, magára maradván él üres és kilátástalanul sivár világában. Maga is érzi sorsának céltalanságát, és ezért gyereket szeretne Jóskától, vállalva azt is, hogy egyedül kellene felnevelnie. Jóska azonban, aki nő férfi, nem egyezik bele, nem akar gyereket. A filmből kiérződik, hogy a rendező szándéka nem Kata bírálata volt a reménytelen kapcsolat fenntartása miatt, hanem magának az ilyen típusú kapcsolatnak a bírálata.

„Nem a kiszolgáltatott asszonyt, hanem az asszonyi kiszolgáltatottságot. . .”

A film tehát nemcsak a magányról, a mának erről az időszerű válságproblémájáról nyilatkozik, hanem arról is, hogy hősnőnk ráébred a hosszú évek során megszokássá kövült monotonára, sivárságra, és megpróbál kitörni ebből a légüres térből.

Az *Örökbefogadás* — annak ellenére, hogy nem mélyül bele — bepillantást enged az állami gondozott lányok sorsába, intézeti életébe is. Közülük emeli ki a film Annát (Végh Gyöngyvér), egy tizenhat éves lányt, aki szintén az intézetben nevelkedik, annak ellenére, hogy vannak szülei. Ismerősei és a maga elbeszélései alapján megtudjuk, hogy már majdnem elzüllött, de amikor megismerkedünk vele, már egy éve jár egy fiúval, aki feleségül venné és akivel boldogan és szabadon szeretne új életet kezdeni.

A film főalakjához, Katához, az egyik oldalról Jóska, a másiktól pedig Anna kapcsolódik. De míg Jóska mind jobban eltávolodik Katától, addig a két nő kapcsolata annál bensőségesebb és őszintébb lesz.

El kell mondanunk, hogy az *Örökbefogadás*ban kialakult ismeretsegek, kapcsolatok háttérének ábrázolása, azok kirajzolódásának érzékeltetése elmarad. Az előtünk lejátszódó folyamatok érzelmi, tudati determinánsai, mindazok a tényezők, amelyek a kapcsolatok létrejöttét, alakulását mélyebben indokolnák, elmaradnak. Itt kell megemlíteni azt is, hogy nem véletlenül esett a választás Berek Katira, akinek játékában — szerintem tudatosan — érezhető versmondási technikája, stilizált beszédmodora. Vagy a „didaktikus spekulációként” ható szövegek Anna szájából: „Csak örökbe ne fogadj. Az elhagyott gyerekek mind sérültek”, vagy máskor: „Elegem van a szülőkből. Inkább férjhez mennék. Szükségem van erre a fiúra. Megszerettem.”

Szerintem mindezek, a film hibájának is felfogható, jelenségek azt a célt szolgálják, hogy Kata és Anna sorsával érzékeltessék az általános, az elvont női és egyúttal emberi sorsot. Az egész filmet éppen ezért áthatja — kezdve a cselekményvezetéstől, a meg nem magyarázott kapcsolatokon keresztül, egészen a színészi alakításig — a stilizálás szándéka a mondanivaló kinagyítása

érdekében. A részletek felnagyítása, az egész vásznat betöltő apró tárgyak (vekker, egy kézfej stb.), Kata világot mint a teljes világot akarja érzékeltetni. Ugyszintén a fekete-fehér technika a látványosság helyett a mondanivaló fontosságát húzza alá. A rendezőnek a dokumentumfilmekből szerzett tapasztalatai, a dokumentáris módszer meghatározó jelentőségű az *Örökbefogadás* nyelvére és atmoszférájára nézve.

Egy jó film megtekintése után legtöbb esetben az alkotás hangulata vagy egy kép marad meg a néző emlékezetében.

Az *Örökbefogadás*ból legtovább a két heppy endre emlékezünk majd. Egy szomorú lakodalomra, amikor Anna menyasszonytáncában átéli minden barátjának, sorstársának a fájdalmat. Valamint a filmet záró képsorokra: Kata elindul az úton Mónikával, kissé tétovázva, de erős akarással és reménnyel. Két valóban tárgyilagos kibontakozás.

HAJNAL Jenő

FOLYÓIRAT

A GYERMEKIRODALOM NYELVI VONATKOZÁSAI

Detinjstvo 1975/3.

A *Detinjstvo* kevésbé ismert folyóirataink közé tartozik: a Zmaj Játékok kiadásában jelenik meg háromhavonként, s a gyermekirodalom elméleti kérdéseivel foglalkozik. 1975. évi téli számának törzsanyagát a Zmaj Játékok keretében szervezett kerekasztal-értekezleten felolvasott tanulmányok képezik, melyek a gyermekirodalom nyelvi vonatkozású kérdéseivel foglalkoznak.

Dr. Smiljka Vasić A modern gyer-